

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentarius in VIII libr. philosophicorum Arist.
exceptus a Michael Schweizer, mon. Salemitani professo -
Cod. Ettenheim-Münster 359**

Specius, Johannes

[S.l.], 1596

Pars prima: de principiis ac cavis motvs

[urn:nbn:de:bsz:31-132384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-132384)

DE MOTV PHY-
SICO IN COMMVNE,
DISPVATIO PHILO-
SOPHICA.

Motus naturam, cuius cognitio nō
minus difficilis quam Philosopho
naturali utilis, necessaria, ac pro-
pria est, duabus partibus comple-
cti lubet, vt prima explicet causas ac principia
Motus, secunda eiusdem Affectiones.

PARS PRIMA:
DE PRINCIPIIS AC
CAVSIS MOTVS.

ASSERTIO I.
VID NOMINIS MOTVS SEV
Mutationis generatim sumpta, vt de-
ducit Philosophus in 5. Phisic. c. 1. t. 7.
ex ipso vocabulo *μεταβολη* latine mu-
tatio (quod *μετ' αλλοτι*, id est, post a-
liud aliquid, & hoc quidem prius illud
posterius significat) est tendentia ali-
cuius subiecti ex aliquo in aliquid siue
ex vno in aliud, late sumptis his vocabu-
lis, pro

A 3

lis, pro ente & non ente. Et rectè, quod enim seruat eandem dispositionem, non dicitur mutari.

II. Mutatio sic latè accepta (pro vera tamen actione & passione, qua subiectum per se aliter nunc habet quàm prius, qualis non est acquisitio noua relationis) duas generales quasi species adequatas cohibet, 1. Motum proprie dictum, quem Aristot. 1. 7. citato vocat mutationem è subiecto in subiectum & in sequenti 1. 9. sine adiectione Motum. 2. Mutationem strietè, qua & versatur inter terminos à quo & ad quem contradicentes seu priuatiuos, & subdividitur in mutationem à subiecto ad non subiectum, & in mutationem è non subiecto in subiectum: prior appellatur ab Arist. etiam corruptio, posterior, Generatio, & utraq. Arist. est duplex, simpliciter seu substantialis, & secundùm quid seu accidentalis.

III. Mutationem substantialem non esse Motum ostendit Arist. ex quid nominis Motus, quod in citato c. 1. 1. 8. & 9. supponit esse id, cuius & subiectum sit ens simpliciter seu ens actu substantiali, manens in potentia ad actum accidentalem, quod in 1. de Ortu c. 4. 1. 24. materiam improprie & aliquo modo dictam vocat; & cuius termini sint contrarij. Generationem autem & Corruptionem substantialem ait versari inter terminos à quo & ad quem contradicentes, & pro subiecto inhesionis habere ens in potentia seu non ens simpliciter sine ut in cit. 1. 24. loquitur, materiam propriissime sumptam.

IV. Ens actu in proposito est vel ipsa substantia composita ex materia & forma, vel sola materia prima quatenus requirit hanc conditionem sine qua non, ut semper actuata maneat aliqua forma substantiali, iuxta diuersam de accidentium subiecto inhesionis sententiam. Ens in potentia est eadem materia prima, quatenus non requirit hanc conditionem, sed apta est actum aliquem substantialem recipere.

V. Termini, à quo & ad quem tenditur, contrarij requirunt has conditiones. 1. ut sint reales ad distinctionem terminorum mutationis.

tionis. 2. impossibiles, ac specie & quandoq; etiam re distincti, secus non posset alter terminus abire & alter acquiri, quia cum terminus ad quem agenti à quo producitur sit similis, si etiam terminus à quo eid. agenti à quo eiicitur, esset similis, ac proinde non contrarius ac diuersus specie, frustra ab eo corrumpetur. 3. ut ex natura sua vendicent latitudinem ac diuisibilitatem quandam propter quam fiat, ut nec terminus à quo corrumpi, nec terminus ad quem produci ab agente naturali totus simul, sed tantum per partes in eodem subiecto sibi succedentes possit; dum namq; mobile perfectè est in termino à quo, nondum mouetur, dum perfectè in termino ad què, desit moueri. Quare ut dicatur verè moueri, oportet ut existat partim in utroq; termino, ac proinde partim sit in actu partim in potentia, quod fieri nõ poterit nisi termini habeant latitudinè.

V. Hac latitudo seu distantia terminorum secundum quam fit Motus, latè funditur. Alia enim est summa, qualis cernitur inter contraria strictissime sumpta, quæ definiuntur extrema sub eod. genere maxime distantia, & per propriam actionem ab eod. subiecto vicissim sese expellentia, ut inter summum calorem & frigus. Alia est non summa, eaq; rursus varia, intensiõis seu graduum ut in qualitatibus; extensiõis seu excessus ac defectus, ut latitudo 5. cubitorum inter quantum vnius cubiti & quantum sex cubitorum; & latitudo formæ quæ successiuè ratione vnius partis acquiritur, & ratione alterius perditur, qualis cernitur inter diuersa Vbi, vel potius inter principium & finem eiusdem loci. Ad omnem motum aliqua harum contrarietatum requiritur & sufficit.

VII. Ex terminis contrarijs sic declaratis, & partim ex subiecto quod semper est extensum, oritur successio, quæ constituit Motus propriè dicti essentiam, contentam illa definitione Arist. in 3. Physic. c. 2. t. 6. Actus entis in potentia ut in potentia est. Definitum huius definitionis ex Arist. etiam mente, non est Motus ut distinguitur contra omnem mutationem, sed ut accipitur pro quavis successiua accidentali mutatione, quæ scil. aũt actus entis in actu

actū substantiali, siue inter terminos reales sunt contradicentes ver-
setur: in qua etiam acceptione negat Arist. Generationem & Cor-
ruptionem substantialem esse Motum, t. 8. 5. Phys.

VIII. Quoad definitionis huius particulas, etsi Motus est vtrū-
dixea seu actus & perfectio, non absoluta (quo pacto Anima in 2. de
Ani. c. 1. definitur vtrūdixea corporis organici) sed inchoata tan-
tūm, ut pote via & progressio ad ipsam perfectionem absolutam, ab
utroq. tamen abstrahit nomen (actus) in definitione Motus positum,
& ad actum imperfectum qui partim est partim non est, tendens
tamen continue ad completam perfectionem, respicitur per sequen-
tem particulam (entis in potentia ut in potentia) quasi genus per
differentiam quandam.

IX. Nomine entis in potentia intelligere Arist. ipsum mobile
seu motus subiectum, clarè indicant & exempla omnia ad declaran-
dam definitionem ab ipso subiuncta, qua pertinent ad mobile, &
definitio illa, 3. Phys. c. 2. t. 16. Actus rei que & quatenus vim ha-
bet ut moueatur. Vbi loco entis in potentia ponitur mobile. Po-
test tamen etiam intelligi cum Simplicio ipsum mouens, sicut enim
per motum mobile deducitur ex potentia passiva ad actum, & suc-
cessiue mouetur, dum scil. partim iam est actu motum, partim debet
amplius moueri, & ubi perfectè acquisierit formam, desinit moue-
ri; ita per eund. motum mouens ex potentia actiua exit ad effectum
suum, & successiue mouet, & ubi perfectè produxerit formam, ces-
sat mouere: vel potius ab utroq. abstrahit Motus formaliter, & v-
trumq. solum implicite & indifferentè significatur nomine entis in
potentia.

X. Vox (in potentia) insinuat vtrumq. terminum, à quo & ad
quem: ad quid enim id quod mouetur est in potentia, nisi ad ter-
minum cuius gratia sit, & quo adepto cessat motus? & quomodo ad
illum est in potentia, nisi actu sit in alio termino, quem possit desere-
re, ut ad illum ad quem est in potentia, perueniat?

XI. Potest tamen prædicta Motus definitio paulo aliter explicata,
sicut

sicut & fluxus seu transitus forma, non male accommodari (quid-
quid sit de mente Arist.) Generationi etiam precisè pro instantanea
totius simul formæ substantialis introductione sumpta. Est enim
generatio hæc siue prima receptio, primum esse formæ substantialis,
actus & perfectio materia prima, omnium dispositionum com-
pleto apparatu instructa, quatenus ipsa iam est proximè & completè
apta recipere seu primò habere formam substantialem, quam imme-
diatè antè non habebat, habere tamen, incompletè apta fuit. Fluxus
quoque, tendentia ac transitus est à non esse formæ ad eiusdem esse
eo ipso, quòd (ut vocabulum prima receptio & primum esse formæ
indicat) extrinsecè connotat durationem immediatè præcedentem,
in qua forma non existit.

XII. Cum motu coniuncta est Actio & Passio, sicut & Terminus
ad quem: quæ tria, & mobili seu patienti insunt subiectivè (Motus
quidem 3. Phys. c. 2. t. 18. 19. & præsertim 20. & 9. Metaph. c. 9.
t. 16. Actio verò 3. Phys. c. 3. t. 19.) & inter se identificantur
(Actio enim & Passio cit. t. 18. 19. & præsertim 20. sunt unus idem-
que re ipsa Motus) & à Mobili re differunt, excepta latione.

XIII. Ead. hæc tria ratione ex natura rei à se inuicem dissident;
t. 21. & 22. lib. 3. Phys. nempe aut penes diuersos modos absolutos
sub eadem essentia, si Motus formaliter cum Fonseca dicatur ipsa
forma ab imperfecto esse ad perfectum successivè et sine interruptio-
ne ita fluens, ut parim sit acquisita & partim restet acquirenda;
& Actio consequenter ead. forma prout progreditur ab agente;
& Passio ead. forma, prout recipitur in patiente; & Terminus ad
quem ead. forma prout fluere cessavit: Aut penes diuersas essentias
sub ead. realitate, si cum aliis Motus formaliter statuatur esse ipse
fluxus, tendentia ac progressio formæ imperfectæ ad perfectiorem;
& Actio consequenter ipsa emanatio formæ ab agente; & Passio
ipsa receptio in patiente, sic enim motus essentialiter est quid suc-
cessivum, forma autem calor v. g. etiam dum acquiritur, minimè,
alioqui etiam post acquisitionem & finito motu essentialiter in suc-
cessionem consisteret.

XIV. Hinc sequitur etiam aliud discrimen, quod Motus ex sua ratione sit ens imperfectum & reducatur ad Categoriā sui termini ad quem, reliqua verò sint entia perfecta, quae vel constituunt diuersas Categoriā ut Actio & Passio, vel in diuersis Prædicamentis per se ponuntur, ut Terminus ad quem. Motus, ut Actionis & Passionis rationem habet, definit Arist. 3. Phyl. c. 3. t. 23. actum eius quod & quatenus agere & pati potest.

XV. Motus propriè dicti & hætenus explicati species proxima, & quarum nulla alteram complectitur, tres colligit Peripateticus 5. Phyl. t. 18. Motus ad quantitatem, Alterationem & Lationem, ex eo quod trium tantum Prædicamentorum, Quant. Qualit. & Vbi entia, per se & nõ ratione alterius adiuncti acquirantur per motum; & rectè, si quantitas cum probabiliori & communiore sententia & à re quanta realiter distinguatur, & materia esse coeua negetur, secus enim tam terminata quantitas, quae est alia atq; alia figura, quã interminata, per accidens terminat motum.

XVI. Motus ad quantitatem subdividitur à plerisque in Accretionem, quae sit progressio à minore ad maiorem quantitatem; & in Decretionem, quae sit progressio à maiore ad minorem quantitatem; tanquam in duas species positivas ac reales, sed male; cum Decretio sicut & Remissio qualitatum sint Motus essentialiter negativi & corruptiones formarum, licet saepe extrinsecè & accidentariò connotent minorem formam per actum motu remanentem: qua de causa Arist. in 5. Phyl. c. 2. t. 18. perspicuè numerat Decretionem inter Motus positivos non tanquam speciem essentialem (sic enim Decretio & Remissio spectant ad 2. speciem Mutationis) sed tanquam accidentalem & aliquo modo, scil. extrinsecè. Quare unicus est verus Motus per se ad quantitatem, Accretio.

XVII. Planum hætenus relinquitur, quemam sit causa materialis, & quae formalis Motus. Materia enim seu subiectum Motus est ens actum substantiali, manens tamen in potentia ad formam accidentalem; Forma est ipsa Motus essentia iam explicata: sequitur.

zur causa Efficiens seu principium actiuum Motus, quod aliquando est ipsa natura seu forma eius quod mouetur, aliquando est extrinsecum principium.

XVIII. Accretionis, Decretionis (& ead. ratione aliarum quoque vitalium operationum, ut sentiendi, intelligendi, volendi, &c.) & lattonis mixte ut progressionis, volatus, natatus, efficiens est anima eius quod his motibus mouetur, Lattonis grauium & leuium (sive Elementorum sive Mixtorum) ad sua loca naturalia principium actiuum est duplex, alterum instrumentale, & hoc est internum, ipsa forma substantialis eorum qua sic mouentur, & qualitates motiua, 4. Phys. t. 86. & 4. de Coel. c. 3. t. 25. alterum principale & simpliciter actiuum, & hoc est externum, ipse generans, 5. Phys. t. 18, & 8. Phys. t. 17. 29. 32. & 2. Coeli t. 9. & 4. Coeli t. 25. & 1. de Ani. t. 19. & à t. 38. vsque ad 41. & c. 3. de Motu Animal. Eiusdem huius conditionis cum motu grauium & leuium sunt & ille alterationes perfectiuae, quib. subiecta natiuae qualitates contrarij actione labefactatas, integrè recuperant, ut aqua feruens natiuum frigus.

XIX. Alterationis proprie dicta seu corruptiuae (& pari modo ipsius Corruptionis ac Generationis substantialis) lattonum caelestium, omniumq. motuum violentorum Efficiens est externum. In motibus violentis numeratur motus projectorum, quorum tamen motor principaliter & adaequatè non est aer (ut Arist. sentire videtur) sed ipse projector, prout is imprimit rei projectae qualitatem motricem sua substantiae vicariam, per quam tanquam per instrumentum separatum, censetur etiam absens continuare ac prosequi projectionem.

XX. Id quod de principio actiuo motus ferè localis seorsim & ex professo in 7. & 8. lib. Phys. docet noster Philosophus, quid quod mouetur ab alio moueri, id est, nullam rem per se primò sive secundum se totam & non per partem aut per accidens mouere se ipsam; sed moueri ab aliquo, quod vel supposito adeoque maxime.

mè re distinguatur à mobili, cuiusmodi est mouens externum, vt manus proiciens lapidem; vel sit aliqua pars realiter distincta ab alia parte per se mota eiusdem suppositi quod mouetur, vt cum mouens est intrinsecum principium, cuiusmodi in animalib. est cor, (secundum hoc enim per se mouent seipsa, & secundum reliquas partes organicas ex corpore & anima constat per se mouentur à se-ipsis) id inquam partim verum, partim nec verum nec necessarium est.

XXI. Verum est imò & euidens, quidquid mouetur ad modum dictum, moueri saltem mediatè ab alio, quod nimirum mobili conferat esse ac virtutem mouendi fortè seipsum, et si motum ipsum non efficiat: euidens enim est omnes res quæ mouentur, accepisse totam suam naturam ac vim agendi seu mouendi quidpiam, à Deo Opt. Max. nec quicquam habere à seipsis. At omne quod mouetur secundum se totum, moueri ab alio immediatè, quod scilicet efficiat motum (vt contendere videtur Arist. in 7. & 8. Phys.) nec verum est, quando & volendi ac intelligendi potentie adæquatè manant à substantia intellectiua, in eadè que recipiuntur; & ipsa voluntas per se primò elicit ac recipit suam volitionem; & Angelus carens parte per se mouente & parte per se mota, seipsum proinde per se primò & immediatè loco mouet: nec necessarium est, siquidem non repugnat corpori, vt se totum successiue variis applicet locis, tantùm enim sequitur, mobile locale fore simul in actu virtuali & in potentia formali, non autem (quod implicat) in actu formali & potentia formali, cum id quod se vel aliud mouet ad aliquem locum, non requirat vt ipsum prius sit actu in loco, sed sufficit vt in se contineat eam perfectionem, qua possit sibi vel alteri acquirere locum certum, id quod est esse in loco secundum actum tantum virtualem.

XXII. Ex maxima ista (Quidquid mouetur ab alio mouetur) sic declarata ostendere conatur Arist. in 7. Phys. c. 1. t. 3. vsq. ad t. 9. & lib. 4. Phys. c. 3. 4. & 5. t. presertim 34. & 2. Metaph. c. 2. non dari processum infinitum in mouentibus essentialiter subordinatis. Cate-

rum existere aliquod mouens simpliciter primū, quo nec secundum durationem nec secundum naturam detur aliud prius, & à quo omnes effectus ac mutationes procedant ac gubernentur siue immediatè siue mediatè tantum, ac proinde Deum existere (idem enim est quid nominis Dei ac primi mouentis sic accepti) non videtur aliunde posse demonstrari, quàm ex implicatione multitudinis actus infinitæ.

XXIII. Finis intrinsecus Motus generatim & plerumque est quies in termino ad quem adeptus, siue conseruatio vel commodum aliquod rei quo mouetur, & alterationis finis extrinsecus est corruptio & generatio. Hac de principiis ac causis Motus.

PARS SECVNDA:
DE PASSIONIBVS
MOTVS.

ASSERTIO. XXIV.

MOTVI proprie dicto primū quadruplex accidit continuitas. Primo enim est continuus ratione mobilis seu subiecti continui, 2. de Ortu t. 62. quemadmodum enim albedo & quoduis materiale accidens per extensionem subiecti in ipso diffunditur, ita & motus sic toti inest mobili, ut partes vnius respondeant partibus alterius. Et propter hanc continuitatem motus maioris mobilis est maior, & motus minoris minor. Secundo ex-

B 3

tenditur